

1. Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία θα γίνει αναφορά στους θεμιτούς και συνταγματικά ανεκτούς περιορισμούς των συνταγματικών δικαιωμάτων λόγω της θεσμικής προσαρμογής τους. Συγκεκριμένα θα εκτεθεί μία συγκεκριμένη περίπτωση, που δεν προέρχεται από τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων αλλά επινόημα της νομικής φαντασίας της γράφουσας και θα σχολιαστεί από συνταγματική σκοπιά. Στο τελευταίο τμήμα θα γίνει σχολιασμός της υπόθεσης του αιμοσταγούς δολοφόνου και του υπόπτου δολοφονίας.

2. Τα πραγματικά περιστατικά

Ιδιοκτήτης μεγάλης εγκατάστασης επεξεργασίας χάλυβα υποχρεώνει τους εργάτες, που εργάζονται στους χώρους επεξεργασίας χάλυβα να φορούν στο χώρο εργασίας και κατά τη διάρκεια του ωραρίου εργασίας στολή που αποτελείται από φόρμα συγκεκριμένου χρώματος που φέρει και το σήμα της εταιρείας, ογκώδους μεγέθους κράνος και γάντια. Ομάδα των εργατών παρουσιάζεται στα γραφεία της διεύθυνσης και προβάλλει τον ισχυρισμό ότι η υποχρέωση συγκεκριμένης ενδυμασίας προσβάλλει κατάφορα το συνταγματικώς, δυνάμει των άρθρων 2 παρ.1 και 5 παρ.1, κατοχυρωμένο δικαίωμα της προσωπικότητας τους. Είναι βάσιμος ο ισχυρισμός της ομάδας;

3. Το νομικό ζήτημα που τίθεται

Από τα δεδομένα πραγματικά περιστατικά τίθεται το νομικό ερώτημα αν το δικαίωμα της προσωπικότητας των συγκεκριμένων εργατών υφίσταται έναν θεμιτό, νόμιμο και συνταγματικά ανεκτό περιορισμό λόγω της εφαρμογής του σε μία αναγνωριζόμενη από το ελληνικό δίκαιο έννομη σχέση, εν προκειμένω σε μία νομοτύπως καταρτιζόμενη σύμβαση εργασίας.

4. Οι νόμιμοι περιορισμοί του δικαιώματος της προσωπικότητας λόγω της εφαρμογής του στη σύμβαση εργασίας

Το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας, το οποίο κατοχυρώνεται ρητά από τα άρθρα 2 παρ.1 και 5 παρ.1 του Συντάγματος, του οποίου ειδικότερη μορφή είναι και το δικαίωμα να ντύνεται το άτομο με όποιο τρόπο επιθυμεί και να επιλέγει ελεύθερα την περιβολή του εφαρμόζεται στην σύμβαση της εργασίας κατά θεσμικό περιεχόμενο και όχι καθ' όλην την έκταση του περιεχομένου του δηλαδή εδώ η ειδικότερη μορφή του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας δηλαδή το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής και τρόπου περιβολής προσλαμβάνει ένα συγκεκριμένο και περιορισμένο περιεχόμενο που ονομάζεται θεσμικό λόγω της εφαρμογής της συγκεκριμένης έκφανσης του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας σε μία έννομη σχέση δηλαδή στη σύμβαση εργασίας. Το θεσμικό περιεχόμενο της έκφανσης αυτής συνίσταται στην υποχρέωση των φορέων του δικαιώματος δηλαδή των εργατών στην χαλβουργική να μην επιλέγουν ελεύθερα την περιβολή τους και τον τρόπο αυτής αλλά να φορούν μία συγκεκριμένη στολή που φέρει το σήμα της εταιρείας και έχει συγκεκριμένο χρώμα ανεξάρτητα αν επιθυμούν να τη φορούν ή όχι. Επομένως το δικαίωμα της ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητας δεν είναι μία άκαμπτη νομική σταθερά αλλά προσαρμόζεται στις διάφορες έννομες σχέσεις, θεσμούς, καταστάσεις και

συνθήκες της ανθρώπινης ζωής.

Η υποχρέωση αυτή των εργαζομένων προς συγκεκριμένη αμφίεση είναι συνταγματικά ανεκτή γιατί είναι περιορισμός της ειδικότερης μορφής του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας που τελεί σε απόλυτη αιτιώδη συνάφεια με την έννομη σχέση στην οποία εφαρμόζεται και κατά συνέπεια προσαρμόζεται δηλαδή υφίσταται μία θεσμική προσαρμογή.

Από τα προεκτεθέντα πραγματικά περιστατικά προκύπτει ότι η στολή εν προκειμένω φόρμα, κράνος και γάντια που επιβάλλεται να φορούν οι εργαζόμενοι αποσκοπεί στην προστασία ενός ύψιστου και συνταγματικά προστατευόμενου εννόμου αγαθού, που είναι υγεία των εργαζομένων. Η στολή, το κράνος και τα γάντια έχουν ογκώδη μέγεθος προκειμένου να προστατευθεί η υγεία και εν προκειμένω η σωματική ακεραιότητα των εργατών από τη δυσλειτουργία που μπορούν να παρουσιάσουν τα μηχανήματα επεξεργασίας χάλυβα, όπως η υψηλή θερμοκρασία, τα γάντια ειδικότερα προστατεύουν από τις τυχόν βλαβερές συνέπειες που μπορεί να προκαλέσει ο χάλυβας στην επιδερμίδα ενώ το κράνος προστατεύει το πιο ζωτικό όργανο του ανθρώπινου οργανισμού, τον εγκέφαλο. Από όλα αυτά εύκολα συνάγεται το συμπέρασμα ότι εάν δεν επεβάλλετο η υποχρέωση αυτή η ζωή και κυρίως η σωματική ακεραιότητα των εργατών θα ετίθετο σε κίνδυνο. Εξ άλλου ο εργοδότης δεν επέβαλε, σε όλους τους εργαζομένους π.χ. και στους λογιστές, στο χαλβουργείο να φορούν αυτά τα ενδύματα παρά μόνο σε όσους εργάζονται μέσα στους χώρους του χαλβουργείου όπου βρίσκονται τα μηχανήματα επεξεργασίας χάλυβα και μόνο κατά τις ώρες εργασίας.

5. Συμπέρασμα

Επομένως το δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας των εργατών υφίσταται έναν νόμιμο και κατά συνέπεια συνταγματικό ανεκτό περιορισμό. Τέλος δέον να τονιστεί στο σημείο αυτό ότι υφίσταται απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας που έκρινε ως αντισυνταγματική την υποχρέωση των μαθητριών να φορούν σχολική ποδιά λόγω αθεμίτου περιορισμού του δικαιώματος της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας τους εξ αιτίας της ελλείψεως της αιτιώδους συνάφειας ανάμεσα στον περιορισμό αυτό και στον θεσμό εν προκειμένω υποχρεωτική εκπαίδευση στον οποίο εφαρμόζεται το δικαίωμα.

6. Τύπος και προσωπικότητα - υπόθεση αιμοσταγούς δολοφόνου και υπόπτου δολοφονίας

Ευρείας κυκλοφορίας εφημερίδα δημοσιεύει χωρίς τη συναίνεση των φωτογραφιζομένων προσώπων δύο φωτογραφίες: η μία απεικονίζει τη φωτογραφία ενός δολοφόνου, ο οποίος κατά το στάδιο της ανακριτικής διαδικασίας έχει ομολογήσει το έγκλημα και είχε συλληφθεί από τα αστυνομικά όργανα επ' αυτοφώρω μέσα στα αίματα και κρατώντας το μαχαίρι με το οποίο τέλεσε το έγκλημα. Η φωτογραφία αυτή φέρει λεζάντα με έντονα, μαύρα κεφαλαία γράμματα: ο αιμοσταγής φονιάς. Δίπλα από αυτή τη φωτογραφία έχει δημοσιευθεί και η φωτογραφία ενός άλλου άνδρα, δίχως τη συναίνεση του, ο οποίος θεωρείται σύμφωνα με έρευνες των αστυνομικών και ανακριτικών αρχών ως ύποπτος μίας άλλης δολοφονίας, της οποίας η τέλεση δεν έχει ομολογηθεί. Κάτω από αυτή τη φωτογραφία υφίσταται λεζάντα με έντονα, μαύρα, κεφαλαία γράμματα: ο αμετανόητος δράστης. Τα πρόσωπα αυτά στρέφονται κατά του εκδότη της εφημερίδας και ζητούν αποζημίωση ισχυριζόμενα ότι λόγω της δημοσίευσης αυτής

προσεβλήθη βάνουσα η προσωπικότητα τους και ζητούν αποζημίωση 3000 ευρώ, ο καθένας δυνάμει των άρθρων 57 και επόμενα του αστικού κώδικα.

Το ερώτημα που τίθεται από τα προεκτεθέντα πραγματικά περιστατικά είναι αν είναι συνταγματικά θεμιτή η δημοσίευση φωτογραφίας προσώπων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προσώπων χωρίς την έγγραφη ή προφορική συναίνεση τους.

Όπως είναι ευρύτατα γνωστό η ελευθερία του τύπου είναι *expressis verbis* ρητά κατοχυρωμένη. Τα δημοσιεύματα του τύπου ήτοι περιοδικών και εφημερίδων και οποιουδήποτε άλλου κειμένου δυναμένου να παραχθεί με οποιοδήποτε μέσο σε μερικές δεκάδες αντίτυπα δεν υπόκεινται σε κανενός είδους έλεγχο και κατάσχεση μετά μόνο την κυκλοφορία αυτών, εάν δεν υφίσταται παράβαση του άρθρου 14 παρ.3 του Συντάγματος. Όμως η άσκηση της ελευθερίας του τύπου δεν απαλλάσσει σε καμμία περίπτωση από την υποχρέωση σεβασμού της προσωπικότητας. Οι συνταγματικές διατάξεις που προστατεύουν το δικαίωμα στη προσωπικότητα, του οποίου ειδικότερη μορφή αποτελεί το δικαίωμα στην ίδια εικόνα ήτοι το δικαίωμα να μη χρησιμοποιείται με οποιονδήποτε τρόπο και από οποιονδήποτε άλλο η εικόνα του ατόμου δηλαδή η απεικόνιση του προσώπου ή του σώματος του με οποιονδήποτε τρόπο και αν αυτή γίνεται ήτοι ζωγραφική, φωτογράφιση κ.λ.π. και χωρίς τη συναίνεση του, εξειδικεύονται από τον κοινό νομοθέτη από τα άρθρα 57 και επόμενα αστικού κώδικα και 361-367 του ποινικού κώδικα.

Θα υποστήριζε κανείς ότι στην προκειμένη περίπτωση υφίσταται μία συνταγματικά ανεκτή προσβολή του δικαιώματος στην ίδια εικόνα χάριν του δικαιώματος πληροφόρησης του κοινού και ότι η σχέση δημοσιότητας, η οποία είναι εν προκειμένω παροδική, μεταξύ των δύο συγκεκριμένων ατόμων και του κοινού αποτελεί έννομη σχέση που αναγνωρίζεται από το δίκαιο και κατά συνέπεια είναι αναγκαία η θεσμική προσαρμογή του δικαιώματος στην ίδια εικόνα. Επομένως είναι αναγκαίο να εξεταστεί αν υφίσταται αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στην άνευ συναινέσεως δημοσίευση των φωτογραφιών των δύο προσώπων και στο δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού, το οποίο πραγματοποιείται χάριν στην ύπαρξη του θεσμού του ελεύθερου τύπου.

Στην πρώτη περίπτωση ο δράστης του εγκλήματος ομολόγησε το έγκλημα του και ανακοίνωσε, όπως αποδεδειγμένα προκύπτει από τα πρακτικά της ανακρίσεως ότι τέλεσε το έγκλημα με μεγάλη του χαρά και ευχαρίστηση γιατί διγούσε για αίμα. Η συμπεριφορά του αυτή και ο τρόπος με τον οποίο ο δράστης μίλησε συνταράσσει την κοινή γνώμη κατά τέτοιον τρόπον, έτσι ώστε αυτή να επιθυμεί να μάθει περισσότερες λεπτομέρειες για το πρόσωπο αυτό και την υπόθεση. Το αναγκαίο μέσο για να πληροφορηθεί το κοινό είναι η δημοσίευση του προσώπου του στις εφημερίδες γ' αυτό ο περιορισμός του δικαιώματος στην ίδια εικόνα του δράστη, δηλαδή η δημοσίευση της φωτογραφίας χωρίς τη συναίνεση του καθώς και της λεζάντας, η οποία ανταποκρίνεται πλήρως στα λεγόμενα του είναι συνταγματικά ανεκτός και θεμιτός λόγω υπάρξεως αιτιώδους συνάφειας.

Όμως δεν ισχύει το ίδιο και στην περίπτωση της δεύτερης φωτογραφίας. Το πρόσωπο, του οποίου η φωτογραφία δημοσιεύθηκε χωρίς τη συναίνεση του είναι ύποπτος δολοφονίας και μάλιστα ούτε έχει προβεί σε ομολογία τέλεσης ενώπιον των ανακριτικών αρχών, σύμφωνα με τα δοθέντα πραγματικά περιστατικά. Συνεπώς το ευρύ κοινό δεν είναι αναγκαίο και δεν χρειάζεται να μάθει τίποτε για το άτομο αυτό το οποίο τεκμαίρεται πως είναι αθώο. Επομένως δεν είναι αναγκαία σε καμμία περίπτωση για το δικαίωμα πληροφόρησης του δικαιώματος του κοινού η δημοσίευση της φωτογραφίας του, χωρίς τη συναίνεση του και μάλιστα δίπλα σε εκείνη του αιμοσταγή φονιά και πολύ περισσότερα της λεζάντας με τις λέξεις ο αμετανόητος δράστης, που δύνανται να επηρεάσουν την κρίση του δικαστηρίου και

κατά συνέπεια να προσβάλλουν την αρχή της αμεροληψίας των δικαστηρίων που κατοχυρώνεται από το άρθρο 20 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που έχει επικυρωθεί από το ελληνικό κράτος. Κατά συνέπεια δεν υφίσταται αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στον περιορισμό του δικαιώματος στην ίδια εικόνα δηλαδή στη δημοσίευση της φωτογραφίας του υπόπτου χωρίς τη συναίνεση του και στο δικαίωμα πληροφόρησης του κοινού που πραγματώνεται με το θεσμό του τύπου. Δια τούτα, ο περιορισμός αυτός του δικαιώματος στην ίδια εικόνα είναι αθέμιτος, παράνομος και αντισυνταγματικός λόγω ελλείψεως αιτιώδους συνάφειας και υπάρχει προσβολή του άρθρου 5 παρ.1 και 2 παρ.1 του Συντάγματος.

7. Επίλογος

Τα συνταγματικά δικαιώματα προσαρμόζονται λοιπόν σε όλες τις έννομες σχέσεις που αναπτύσσονται είτε ανάμεσα στο κράτος και στον πολίτη (γενική κυριαρχική ή ειδικές κυριαρχικές σχέσεις) είτε στις έννομες σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των ιδιωτών.

Αναγκαία προϋπόθεση του συνταγματικού ανεκτού των περιορισμών των συνταγματικών δικαιωμάτων λόγω της θεσμικής προσαρμογής αυτών είναι η έρευνα της ύπαρξης ή μη της αιτιώδους συνάφειας ύστερα από σχολαστική εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης.